

A SIKER MEGSZELÍDÍTÉSE

Kivel ne fordult volna már elő, hogy értetlenkedve figyelte, mitől tehetett szert valaki vagy valami széles népszerűsége és ismertségre, miközben másokat alkalmasságuk ellenére is messzire került a siker. A digitális világnak és a közösségi hálózatoknak köszönhetően pedig az elmúlt években mintha mindez hatványozottan igaz lenne. Mitől függ, hogy egy-egy hír, kép vagy gondolat vírusként söpör-e végig az interneten? Minek köszönhető, ha a közösségi finanszírozást megcélzó projektek kampányai néhány nap alatt a célösszeg sokszorosát teremtik elő, miközben hasonlóan ötletes projektek észrevétlenek maradnak? Hogyan dől el, hogy melyik cikk vagy tanulmány vált ki komoly visszhangot a tudományos közösségből, és melyik merül a feledés homályába? Mindeddig aligha gondolhatunk mást, mint hogy a siker szeszélyes istenség.

Barabási Albert-László magyarul és angolul egyidőben megjelent *A* képlet: A siker egyetemes törvényei című könyvében arra vállalkozik, hogy a tudomány törvényszerűségeivel zabolázza meg a szeszélyes sikert. A kötetben Barabási a siker öt törvényén vezeti végig az olvasókat, amelyeket a saját kutatócsoportja és mások eredményeivel támaszt alá. Ezekhez a tézisekhez érdekes adalékkal szolgálnak a könyv tíz fejezetében leírt történetek, tudományos anekdoták, amelyek nem csupán az egyes törvények gyakorlati működését világítják meg, de az ezekhez elvezető tudományos kutatások fordulataiba is beavatják az olvasót.

Barabási a „siker tudományának” nevezett terület bemutatását a siker meghatározásával kezdi, ami indokolt, hiszen a szót a hétköznapi nyelvben sokféleképpen értelmezhetjük. Barabási sikerdefiníciója a siker közösségi jellegére koncentrálna: bár elismeri, hogy egy olyan mű létrehozása is okozhat sikerélményt, amit az alkotóján kívül senki sem lát, a könyvben a sikerrel csak mint *társas elismeréssel* foglalkozik. Ez pedig kifejeződhet jövedelemben, ismertségben vagy bármi másban, ami végső soron egy hálózat kapcsolataiként is értelmezhető. E definícióból szinte adódnak a könyv fő kérdései, amelyekre valamilyen módon mind az öt törvény reflektál: hogyan függ össze a teljesítmény és a siker; hogyan jósolható meg, és mitől függ a jövőbeli siker?

Barabási első törvénye szerint a sikert a teljesítmény határozza meg – de csak akkor, ha ez jól mérhető, mint például az egyéni sporteredmények esetében. Ha viszont a teljesítmény nem vagy nehezen ítélnélhető meg objektíven, a sikert a hálózati mechanizmusok határozzák meg. Ez a helyzet például a művészi alkotások esetében és részben a szellemi alkotások, így a tudományos eredmények esetében is. Az emberi teljesítményt vizsgálva a szerző felhívja rá a figyelmet, hogy tulajdonságaink többsége normális eloszlást követ, vagyis kevesen és arányaiban

kis mértékben térhetünk csak el az átlagtól. Ebből adódóan gyakran előáll olyan helyzet, amikor az emberi teljesítőképesség *határait súroló kiválóságok között* kellene különbséget tenni, ez pedig – ahogyan a könyv néhány meggyőző példán keresztül szemlélteti – még a szakemberek számára is szinte lehetetlen. Ezekben a helyzetekben ismét csak a hálózatok és egyéb körülmények határozzák meg a siker mértékét.

A hétköznapiakban a siker érthetlenségének és kiszámíthatatlanságának lát-szatát éppen az a második törvényben rögzített összefüggés kelti, ami szerint a teljesítmény korlátos, a siker azonban korlátlan. Vagyis, a közösségi elismerés pénzben, figyelemben, ismertségben kifejezett mennyisége szinte bármekkora lehet, miközben az emberi teljesítmények között – épp ezek normális eloszlásából adódóan – többnyire legfeljebb néhányszoros szorzó jelenik meg. MÉRŐ Lászlót megidézve mondhatjuk, hogy a teljesítmény „átlagisztánban” áll elő, a sikert viszont „extremisztánban” mérik. Ezt a mechanizmust erősíti a „gazdagabb gazdagabbá válik”, vagyis a preferenciális kapcsolódás elve, ami a sikereseknek több sikert juttat, s így az élet minden területén „szupersztárok” megjelenéséhez vezet. Az Újszövetség után Máté-effektusnak is nevezett jelenség (Máté 25:29 „Mert mindenkinek, a kinek van, adatik, és megszorítottatik; a kinek pedig nincsen, attól az is elvétetik, a mije van”) mellett némi vigaszt jelenthet, hogy Barabási harmadik törvénye szerint a jövőbeni siker nem pusztán a múltbeli sikerből, hanem ennek és a minőséget, rátermettséget is magában foglaló *alkalmasságnak* a szorzataként áll elő. Sem az elismertség, sem az alkalmasság nem elég tehát önmagában, mindkettőre szükség van a következő nagy sikerhez.

A könyvben szereplő egyik legmeglepőbb állítás, amit tudósok és alkotók ez-reinek életpályája alapján vont le a szerző és kutatócsoportja, hogy a rátermettség, vagyis egy ötlet sikerre vitelének képessége (amit Barabási Q-faktornak nevez) egy-egy személy és téma viszonylatában az *időben állandó*. Vagyis például egy kutató képessége arra, hogy sikerre vigyen egy felfedezést, nem változik kezdő éveitől a pályája csúcsáig, sem pedig a későbbiekben. A siker azonban itt is egy egyenlet eredményeként, azaz a Q-faktor és egy-egy ötlet értékének (r) szorzataként írható fel. Ha tehát hiszünk az adatoknak, és elfogadjuk, hogy Q az időben állandó, ebből egyenesen következik Barabási ötödik törvénye: ha a Q-faktorunk megfelelő (tehát nem vagyunk alkalmatlanok saját területünkön), minél produktívabban dolgozunk, és minél több ötlettel állunk elő, annál nagyobb esélyünk van arra, hogy ezek közül valamelyik komoly sikert hoz számunkra.

A könyv erénye, hogy nyelvezete és a szöveg felépítése könnyen befogadható, olvasható, így a téma iránt érdeklődő széles közönség számára is fogyasztható, szakmailag mégis megalapozott. Az az olvasó ugyanakkor, akit a hálózatok világához, a közgazdaságtanhoz vagy a szociológiához komolyabb szakmai érdeklődés fűz, a könyv végén, a jegyzetek között megtalálhatja a törzsszövegben hivatkozott kutatások alapján készült tudományos publikációkat is. *A képlet ered-*

ményes kísérlet a siker megszelídítésére: néha szinte kézenfekvőnek tűnő, mégis hiteles, tömör és egyszerű állításokat fogalmaz meg a kutatások eredményei alapján. A siker törvényei éppen annyira elegánsak, amennyire ezt a társadalom „természeti törvényeitől” elvárhatjuk.

(Barabási Albert-László: A képlet. A siker egyetemes törvényei. Budapest: Libri Kiadó, 2018, 280 o.)

Baksa Máté

doktorandusz hallgató
Budapesti Corvinus Egyetem
Gazdálkodástani Doktori Iskola